

Anmeldelser

Trivialmusikken i 1800-tallet

af Carsten E. Hatting

Fra et hjem med klaver. Tema: Til en samfundsmæssig forståelse af trivialmusikken i 1800-tallet. Århus (PubliMus) 1979. 137 s., kr. 45,00.

»Trivialmusik ist eine historische Kategorie«, fastslog Carl Dahlhaus i 1967, og Lars Ole Bonde, som har skrevet indledningen til denne PubliMus-udgivelse, citerer ham og lader udsagnet stå som en slags motto for bogens indhold. Men beskæftigelsen med det 19. årh.'s salonmusik støder an mod en del vante forestillinger om, hvad musikhistorie bør handle om. Repertoiret er som oftest blevet behandlet overfladisk og nedladende, eller det er helt forbigået i historiske fremstillinger. Selv betegnelsen »trivial-«, som forfatterne bogen igennem accepterer, fordi den nu engang er indarbejdet i fagterminologien, bærer noget af denne foragt i sig.

Det er imidlertid bogens hensigt at søge at ændre denne udbredte holdning. Gennem en historisk indfaldsvinkel til salonmusikken og en bestemmelse af musikkens æstetiske niveau ud fra erkendelsen om dens funktion (og om æstetikens funktion), forsøger forfatterne at skrive et kapitel af musikhistorien, som for en del er ganske nyt. Og det skal de have tak for, for det er tiltrængt.

En inspiration til bogens hoveddel er udgået fra Sabine Schutte, hvis artikel »Kunstmusik und Trivialmusik. Eine Problemskizze«, trykt i IRASM IV/1973, er oversat af Lars Ole Bonde og optaget som bogens andet afsnit. Udtrykket »problemskitse« er faktisk for beskedent, for på de få sider, artiklen optager, kommer hun i kraft af sine problemstillinger ganske dybt ned i analysen af, hvem der har haft brug for denne musik, – hvilke behov, den har været i stand til at dække hos småborgerskabet, – hvorfor den må have det eklektiske præg, der er dens særkende, – hvorfor den er i stand til, og henvist til, at leve på markedøkonomiens betingelser, – og hvorfor danselsborgerskabet må foragte og nedvurdere den. Det er koncentreret og klar tale.

Det sidste og største afsnit af bogen er skrevet af Mogens Dahl, Niels W. Jacobsen, Jens Allan Mose og Egon Nielsen. Det er oprindeligt et manuskript til eksamen på forsøgsordningen i musikhistorie, 2. del på Århus Universitet i januar 1978. Eksamensemnet var »Småborgerlig salonmusik belyst ud fra trivialmyteteorien«, og den specielle opgave lød på at vise, ud fra en konkret analyse af et stykke musik, »de for salonmusikken typiske karakteristika« og »den traditionelle musikanalyses begrænsede effekt i forbindelse med et sådant stykke«. Desuden forlangtes en pædagogisk fremstilling af de aspekter af trivialmyteteorien, der efter forfatterernes opfattelse kunne bruges i forbindelse med en analyse af musik af denne art.

Måske skal man ikke undre sig over, at forfatterne ikke har indladt sig på at skrive deres arbejde om efter eksamensforlø-

bet. Men det er unægtelig trist at arbejde sig igennem en analyse, hvis væsentligste formål er at vise, at analyseværktøjet er forkert. Trist, selv om dette mål ikke ganske skal nås, fordi det samme værktøj – omend på mere nuanceret vis – skal anvendes igen i bogens slutning, hvor der pædagogisk skal redegøres for salonkompositionernes særlige stiltræk. Derhenne går det bedre, selv om man kunne være nået lidt videre hist og her, f.eks. ved at have sammenholdt melodikken i denne klavermusik med den, der kendes fra italienske operaarier, eller et specielt almindeligt træk som oktavomlægningen med violinvirtuosernes brug af samme effekt.

Det vigtigste siges imidlertid i de mellemliggende afsnit, hvor sociologiske og socialhistoriske problemer tages op. Her ses salonmusikken i forhold til dens forbrugere i småborgerskabet, efter at denne gruppe er blevet defineret gennem klasseanalyse, og her beskrives det miljø, hvor salonmusikken spilles, dvs. forbruges ud fra velmotiverede behov. Som borgerskabet stræber efter »dannelse« og har mulighed for at kvalificere sig socialt igennem deres forhold til A-musikken, forsøger småborgerskabet, hvis eksistens i virkeligheden bestemmes af det højere borgerskab, at nå en tilsvarende social placering igennem forbruget af salonmusik. Ikke den ægte vare, men dog noget, der i bredt omfang ligner. Undervejs kommer forfatterne til at afsløre, at de er ukendt med, at »kammer-« i ordet »kammermusik« betegner det fyrstlige kammer og altså en vigtig komponent i den repræsentative offentlighed (s. 65f.), men lad ikke denne lille bêtise blokere for, at fremstilling, citater og illustrationer giver et farverigt og iøvrigt vel funderet billede af, hvor og hvordan salonmusikken er kommet en kundekreds i møde. I disse centrale afsnit af eksamensfremlæggelsen får læseren også meget at vide om node- og klaverfabrikation og om den forretningsmæssige distribution af disse kulturmedier, så at vurderingen af salonmusikken ikke længere kommer til at hvile på, hvad denne musik er – bedømt på æstetiske kriterier – men på, hvad den i den historiske virkelighed formåede at formidle. Og lad så dette sidste, det formidlede, blot være et sæt af illusioner. Vi (dannede) ved jo dog fra Ibsen, at tager man livsløgnen fra et gennemsnitsmenneske, så tager man samtidig lykken fra ham. Det må være vores opgave som videnskabsmænd, at vi gennemskuer illusionerne, selv når de har karakter af livsløgne, dvs. er betingede af vigtige behov hos de individer og grupper, som har dem tilfælles. Og det er vores opgave som historikere, at vi ikke ser bort fra væsentlige dele af den virkelighed, som

omgiver os, og som omgav store grupper af tidligere generationer. Endelig er det vores opgave som mennesker, at vi sørger for at få vore resultater til at hænge sammen med vor daglige tilværelse, så at der ikke opstår diskrepanser mellem vor videnskab og vor sociale virkelighed.

Men hvor vidt går dette krav? Skal man som forfatterne (s. 54, 133, 134) søge at være »loyal«, at »solidarisere sig med« denne musik og dens brugere? Bringer man sig ikke derigenem i en paradoksal situation?

Salonmusikken lever i kraft af et paradoks, som forfatterne klarlægger s. 84:

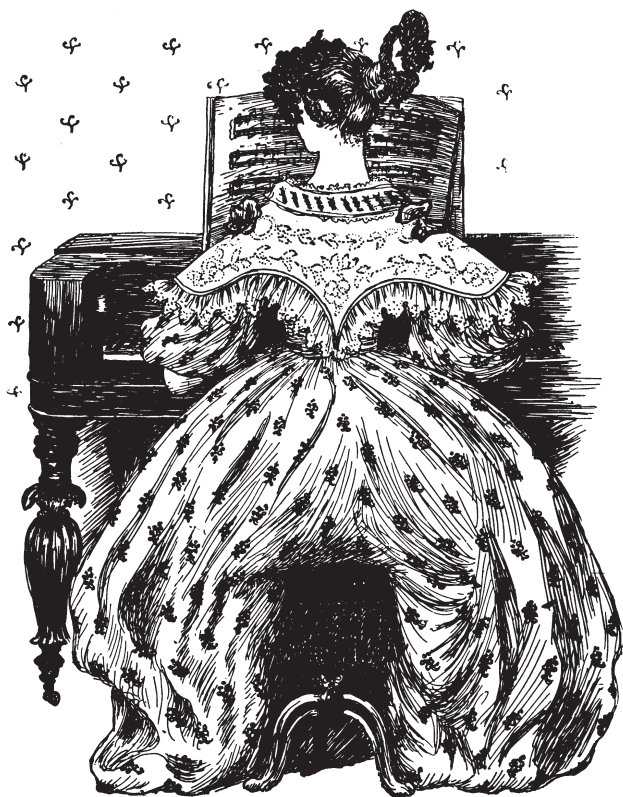
På denne måde opstår det paradoks ..., at småborgerskabet i og med at det har nogle reelle behov for og interesser i at opnå dannelse, er med til at skabe og opretholde illusionen om frihed og lighed, som er en styrkelse af det kapitalistiske system, idet disse begreber er med til at camouflere det eksisterende klassemodsningsforhold. En styrkelse af det kapitalistiske system er samtidig en styrkelse af den kapitalistiske stordrift. Og netop den hastigt ekspanderende stordrift er årsag til, at småborgerskabets værksteder, forretninger m.v. udkonkurreres. Paradokset består således i, at den dannelse, småborgerskabet stræber efter for at modvirke den betrængte sociale position, det står i, i sidste ende er med til at nedbryde dets egen eksistens.

Salonmusikken er et af de midler, der medvirker til, at småborgerskabet »falder til patten« og accepterer sin placering. Sociale og emotionelle behov flyder sammen, og musikken kommer til at virke frigørende, selv om den egentlig snarere bedøver.

Er det dette, forfatterne vil solidarisere sig med? Er det alene, som de skriver det, i kraft af deres A-musikalske uddannelse, at de af og til kommer til at rynke på næsen af »Nonnens bøn«, »Der Vöglein Abendlied«, »Luftschlösser« osv.? Hvis det er tilfældet, må man spørge, hvad hensigten med bogen så egentlig er? Skal vi le eller græde over, at småborgerskabet i kraft af sin ideologi holdes for nar?

Og hvad skal vi bruge vores indsigt i disse mekanismer til nu? Skal vi opgive at skelne mellem god og dårlig musik? Det drejer sig ikke bare om skidt og kanel, bedømt på den borgerlige musiks kriterier. Og dog! – vel stadig en smule. Det drejer sig om en tro på, at musik kan virke ægte frigørende, hvadenten det er beat-, jazz- eller avantgarde-musik eller noget helt andet, og ikke bare et slør over modsætninger, mediering, ideologisk bedrag.

På dette punkt forklarer forfatterne sig ikke tydeligt nok. Men bogen lægger op til sådanne spørgsmål, som de her opregnede. Sådant er den i stand til at give impulser til den musikvidenskabelige debat, og derfor skal forlaget PubliMus også roses for at have udsendt den. Man kan forudse, at den med tiden vil komme til at virke mindre vedkommende, efterhånden som den debat, den er med til at sætte i gang, føres igennem. Men man bør ikke hæfte sig så stærkt ved dens svagheder, at man overser dens kvaliteter. For de er – lige nu – betragtelige.

En bør-fuld sange

af Henrik Adler

Niels W. Jacobsen, Jens Allan Mose og Egon Nielsen: *Dansk Rock'n'Roll – anderumper, ekstase og opposition*. Forlaget Mjølner 1980. 256 s., kr. 87,00.

Forlaget Mjølner har udgivet et speciale om Rock'n Roll i Danmark skrevet til Musikvidenskabeligt Institut i Århus. Det er en stor og omfattende bog om 50'ernes danske R&R-feber belyst sociologisk og musikalsk. Bogen indeholder endvidere et mini-leksikon om kendte navne og grupper fra perioden. Der er mange interviews og spændende billeder – det er virkeligt guf for feinschmeckere.

Bogen indeholder 3 dele. Den første del er om ungdommens situation i 50'erne og begyndelsen af 60'erne. Den anden del er om den danske R&R-musik i perioden – dens lancering og videre udvikling i Danmark. Sidste del er en sammenkobling af de to første dele: hvorledes opfattede og modtog efterkrigstidens ungdom R&R-musikken.

Den første del er bygget op som koncentriske cirkler, hvor ungdomsgruppen står i focus, og de påvirkningsinstanser, der i større eller mindre omfang påvirker ungdommen som gruppe, beskrives udenom focus. Vi får først et kort og summarisk rids af udviklingen i Danmark efter 2. Verdenskrig med Marshall-hjælp, betalingsbalance, den kolde krig m.v. Efter at have nævnt de økonomiske og politiske rammer for livet efter 2. Verdenskrig giver forfatterne en skildring af de offentlige instanser, der tager sig af de unges uddannelse og opdragelse. Vi får gennem bogen en fin og klar fornemmelse af skiftet i Folkeskolens intentioner fra det egentlige fakta-terperi til indlæring i underkastelses-systemer, som der er mere brug for i den sen-kapitalistiske hverdag. Ligeledes giver forfatterne en klar skildring af de unges forhold på arbejdsmarkedet – om forskellen mellem ungarbejdere og lærlinge, om hakkeorden og undertrykkelse af de unge som gruppe. Det ret omfattende fritidskonsum gennem spejderkorps og sportsforeninger med disses ideologiske overbygninger er osse nævnt.

Svagheden ved dette afsnit synes jeg ligger i, at det ikke bliver sat et spørgsmålstejn ved, *hvorfor* ungdommen gør oprør lige netop på dette tidspunkt midt i 50'erne. Der har jo hele tiden eksisteret en udbredt og udsøgt hakkeorden på arbejds-